

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaokselle

Valtioneuvosto teki 21.1.2010 periaatepäätöksen kehitysvammaisten ihmisten yksilöllisen asumisen edistämisestä. Valtioneuvosto vahvisti uudessa periaatepäätöksessään 8.11.2012 nk. Kehas2-ohjelman toteuttamisen periaatteet. Periaatepäätösten mukaan laitosasuminen lakkautetaan Suomessa vuoteen 2020 mennessä ja yksilöllisen asumisen ohjelmaa aletaan toteuttaa. ARAn investointiavustuksia on ohjattu 600 asunnon rakentamiseen vuosittain laitoksista muuttavien sekä kotona asuvien kehitysvammaisten ihmisten asuntojonojen purkamiseen liittyvissä rakennushankkeissa. Raha-automaattiyhdistyksen kautta on ohjattu investointiavustusta 130 asunnon hankintaan vuosittain. Kehas-ohjelma on voimassa vuoden 2015 loppuun. Laitosten purkaminen on vielä pahasti kesken ja kotona asuu edelleen paljon täysi-ikäisiä henkilöitä jo ikääntyneiden ja ikääntyvässä olevien vanhempien kantaessa hoitovastuun. ARAn ja RAY:n investointiavustusten jatkaminen vuoteen 2020 asti on välttämätöntä.

Valtioneuvoston päätös on vuosikymmeniin merkittävimpiä päätöksiä mitä tulee kehitysvammaisten henkilöitten asumiseen Suomessa. Muut Pohjoismaat sekä Länsi-Euroopan maat ovat jo omat laitoksensa purkaneet sekä siirtyneet yksilöllisempään asumisen järjestämiseen 1980- ja 1990-luvuilla. Suomi on väkilukuun suhteutettuna yksi Länsi-Euroopan suurimmista laitosasumisen maista kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla. Kehitysvammaisia henkilöitä on Suomessa noin 40 000 henkilöä. Sopivien asumisen vaihtoehtojen vähyyden vuoksi myös lapsuuden kodeissa asuvien henkilöiden määrä on suuri, arvioilta noin 17 000 henkilöä. Heistä arvioidaan yli 5000 olevan yli 25-vuotiaita, joiden kotona tapahtuvasta hoidosta vastaa joko ikääntynyt tai ikääntymässä oleva omainen. Tilastojen mukaan valtioneuvoston periaatepäätöksen asettama tavoite vähentää kehitysvammaisten henkilöiden laitospaikkojen määrää neljännekseen vuoteen

2015 mennessä ei ole edennyt toivottua tahtia. Lisäksi tilapäishoidon tarjonnan puutteista johtuen laitosten imu vetää jatkuvasti. Vuonna 2010 lyhytaikaisessa hoidossa oli noin 2620 henkilöä ja tämä kehityssuunta näyttää jatkuvan ja lisääntyvän. Käytännössä esimerkiksi Pirkanmaalla laitos on ainoa paikka mihin kehitysvammainen ihminen pääsee/joutuu, kun akuutti tarve syntyy tai perheen vanhempien voimat hoitotyöhön loppuvat.

Näemme erittäin tärkeänä sen, että ARAn myöntämisvaltuus olisi riittävä periaatepäätöksen toteuttamiseen huomioiden koko maan tarpeet. Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen rakennemuutos laitoksista lähiyhteisöihin ei tule onnistumaan, mikäli riittävää siirtymäajan rahoitusta ei varmisteta. Kannatamme myöntämisvaltuuden tason pitämistä vähintään nykyisellä tasolla. Suhdannepoliittisestikin olisi tärkeätä rakentaa näitä erittäin tarpeellisia asuntoja ja koteja kehitysvammaisille ihmisille.

Haluamme kiinnittää huomiotanne nykyiseen palveluitten järjestämistapaan Suomessa. Suuressa osassa EU maita vammaisten henkilöiden asumispalvelut ja muu jokapäiväinen apu ja tuki ovat kansallisen hankintalainsäädännön kilpailuttamissäännösten ulkopuolella. Suomessa on voimassa yksi Länsi-Euroopan tiukimmista hankintalaeista. Kehitysvammaisilla henkilöillä ja heidän läheisillään on käytännössä nk. mykän tavaran asema vailla osallisuutta, oikeusasemaa ja vaikutusmahdollisuutta itseään koskeviin asioihin.

Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta ja Vammaisfoorumi ry. ovat asettaneet yhteisen tavoitteen kansallisen hankintalain uudistamiselle:

Vammaisten henkilöiden jokapäiväisten, välttämättömien avun ja tuen tarpeiden järjestäminen tulee irrottaa hankintalain kilpailuttamissäännösten piiristä.

Hankintalain luomilla mekanismeilla huomioidaan vain potentiaaliset palveluntuottajat, jossa kokonaisvastuu katoaa ja kärsijöinä ovat vammaiset henkilöt ja heidän läheisensä. Kansallisen hankintalain valmistelu TEM:n

valmisteluryhmässä ei ole tuottanut riittävästi tarvittavia muutoksia. Poliittisella tasolla on saatava aikaan vielä syksyn 2015 aikana annettavaa esitystä. On merkittävästi muutettava vammaisten kansalaisten osallisuutta, oikeusasemaa ja vaikutusmahdollisuuksia sekä kehitettävä hankintakäytäntöjä tästä näkökulmasta. Vammaisten henkilöiden asumispalvelut ja muu jokapäiväinen apu ja tuki tulee irrottaa kokonaan hankintalain piiristä.

Hankintalain muuttamiselle on keskeinen tarve ja perustelu myös siinä, että nykyisellä menettelyllä ovat kadonneet kokonaan pienet, alueelliset ja paikalliset yritykset. Vammaisjärjestöjen kokoama selvitys kertoo korutonta kertomaa pienten paikallisten yritysten katoamisesta sosiaalialalta ja keskittymisestä kansainvälisten pääomasijoittajien omistukseen.

Sote-järjestämislain uudistamisessa on tärkeitä, että sosiaalipalveluita käyttävien henkilöiden suoraa vaikutusmahdollisuutta lisätään henkilökohtaisempaan palvelujen suunnitteluun ja valintaan, yksilöllisiin tarpeisiin vastaavien palvelukokonaisuuksien räätälöintiin sekä mahdollisuuteen vaikuttaa siihen, miten palvelut toteutetaan. Tällä nk. henkilökohtaisen budjetoinnin tai vastaavalla käyttäjän valinnanvapautta edistävien menettelyn järjestelmällä on mahdollisuus kehittää merkittävästi julkisen tuen vaikuttavuutta sekä tuen ja palvelujen parempaa kohdentumista palvelunkäyttäjien yksilöllisiin tarpeisiin. Uskomme, että kestäväällä tavalla myös julkisen talouden kustannuksiin. Valinnanvapautta edistävät menettelyt tulee ottaa huomioon myös vammaisia henkilöitä koskevaa erityislainsäädäntöä kehitettäessä palvelusetelin rinnalla yhtenä järjestämistapana. Sen toimivuudesta on merkittävää kansainvälistä näyttöä erityisesti vammaisten henkilöiden kohdalla.

ESITYKSEMME:

1. Pidämme tärkeänä, että erityisryhmien avustuslain mukaiseen myöntämisvaltuus pysyy vähintään nykyisellä tasolla tämän vaalikauden ajan. Samalla kiinnitämme jo nyt eduskunnan huomiota siihen, että kehitysvammaisten

henkilöiden asumisen ohjelman toteuttaminen jatkuu myös vuoteen 2020 asti ja siihen on tärkeätä varata nykyistä vastaava osuus myöntämisvaltuudesta.

2. Lakia julkisista hankinnoista tulee muuttaa hallitusohjelmassa linjatulla tavalla ja vammaisten henkilöitten asumispalvelut ja muu jokapäiväisen elämän välttämätön apu ja tuki tulee irrottaa hankintalain piiristä
3. Henkilökohtainen budjetointi tai muu palvelun käyttäjän valinnanvapautta edistävä menettely on osana tulevaa sote-järjestämislakia, sosiaalihuoltolakia sekä vammaisia henkilöitä koskevaa erityislakia palvelusetelin rinnalla.
4. Juhan Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa esitetty eläkkeensaajien asumistuen leikkaus on rajoitettava korkeintaan takuueläkkeen nostamista vastaavaan määrään eli 23 euroon niillä eläkkeensaajilla, jotka elävät takuueläkkeen/kansaneläkkeen perusosan varassa.

Tampereella lokakuun 7. päivänä 2015

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö

Markku Virkamäki

toiminnanjohtaja